

Tájékoztató

A VAJDASÁGI MAGYAR IRODALMI TÖREKVESEKRŐL

A jugoszláviai magyar irodalomból sosem hiányoztak a meghatározó, nagy egyéniségek. Ilyen volt a rövid életű, de jelentős hatású Szenteleky Kornél, ilyenek a Kalangya körének írói és költői, a Híd köre, Sinkó Ervin és sorolhatnánk még a neveket, irányzatokat. Korunk jugoszláviai magyar irodalmában mindenekelőtt talán az irodalomtörténetírás gazdagodása a legfigyelemreméltóbb. Újvidéken Bori Imre a kristályosító személyiség, avantgarde kutatásai az egyetemes magyar irodalomtudománynak integráns, nélkülözhetetlen eredményeit hozták, Szabadkán, Kosztolányi Dezső és Csáth Géza szülővárosában pedig az ÜZENET című folyóirat körül figyelhetjük meg az irodalomtörténetírás elmélyülését.

A lap két fontos különszámával is jelezte, hogy egyik legfőbb feladatának tartja a hagyományok ápolását és ébresztését. Ennek jegyében jelent meg 1973. december 1-én a Szenteleky-emlékszám, majd 1975. február-márciusában a Kosztolányi-emlékszám, melyben néhány kitűnő tanulmány új ösztönzéseket adhat az életmű kutatásának. E hagyományörző törekvések jelentőségét rendkívül szépen méltatta Dér Zoltánnak adott interjújában Illyés Gyula: „Az emberek majdnem kisebbségérzetet éreznek, ha magyarnak vallják magukat, mindenütt a világon. Ennek orvoslásául filozófia, publicisztika, politikai irodalom vajmi keveset tud végezni, hiszen az alapproblémákat érinteni se tudja, annyira belejátszik a politikai egzisztencia mindenütt. Tehát itten az irodalomnak óriási előkészítő szerepe van, majdnem olyan, mint kétszáz évvel ezelőtt, a békés megoldásra. Az tudja megteremteni tiszta eszközzel, a megvádolás lehetősége nélkül a magyarság nyelvi szellemének humanista egységét; ez tudja kiművelni, milyen irányt követessen európailag emelkedetten a magyarság; ez tudja tehát máris visszaszerezni az önbecsülését ennek a népnek... Olyan szellemet kell kialakítani magunk között és a többi néppel való viszonyunkban, amilyenek Kosztolányi, Ady, Babits munkálkodott, de hiszen már — Zrínyi is. Ez óriási feladat. Azt hiszem, azzal, amit ti lenn Jugoszláviában tudtok végezni, éppen azért, mert ott ma tán a legkedvezőbb a magyar diaszpóra jogi helyzete, majdnem példán is munkálkodtok. Majdnem azt mondanám, világnak kínálható példán. Mert hisz a huszadik század legtöbb veszélyével fenyegető és egyben legtestesebb összebékülést ígérő problémája a faji, vallási, anyanyelvi ellentétek megoldása vagy meg nem oldása.”

A nemzetiségi, kisebbségi irodalom egyetemes igényét valósítja meg az **Életjel-Miniatűrök** sorozat; ezekből az izléses kis könyvekből mostanában jelenik meg a harmincadik. Csak találmra hadd emeljük ki **Dér Zoltán AZ ÁRNY ZARÁNDOKA** című könyvecskéjét, Csáth Géza pályaképét, melyben a szerző gazdag filológiai anyagot mozgatva, igazi szépírói tehetséget csillogtatva rajzolja meg a tragikus sorsú, nagy tehetségű író életútját. **Dér Zoltán AZ ELSŐ MŰHELY** című könyvében Kosztolányi Dezső önképzőköri éveiről számol be. Köztudott, hogy a felfokozott hivatástudatú ifjú Kosztolányi az iskolai önképzőkörben aratta első sikereit, és itt keltette az első nagy viharokat is. Ezek hátterét deríti föl Dér Zoltán, elfogulatlanul elemelve azt a folyamatot, mely végül Kosztolányi klcsapatásával végződött. **Kosztolányi Dezső NEGYVENNEGY LEVELE** a hazai irodalomtörténetírás számára is reveláció, hiszen az írónak ezeket az éveit eddig felesége életírásából ismerhettük leginkább, a jelek szerint azonban nagyon sok dokumentum akad még, amely végérvényesen elfogadott életrajzát is új vonásokkal gazdagíthatja. (A leveleket Dér Zoltán gyűjtötte össze.) **KÁZMÉR ERNŐ LEVELEI SZIRMAI KÁROLYHOZ** az 1933 és 1940 közé eső évek érdekes dokumentumai. **Szirmai Károly** jelentős alakja volt a jugoszláviai magyar irodalomnak, természetesen tehát, hogy életének minden újonnan kiadott emléke tanulságokkal szolgálhat. Az izgalmas kis kötethez Szirmai Endre, az író költő-orvos fia fűzött izgalmas bevezetőt.

Az **Életjel-Miniatűrök** mellett rendszeresen jelennek meg az **Életjel-Könyvek** is. Az elmúlt év legnagyobb eseménye **Csáth Géza ÍRÁSOK AZ ÉLET JÓ ÉS ROSSZ DOLGÁIRÓL** című cikk- és tanulmánygyűjteményének kiadása (az anyagot Dér Zoltán gyűjtötte össze és rendezte sajtó alá). E kitűnő — és sajnos meglehetősen ritkán emlegetett — író elbeszélései már régebben hozzáférhetőek voltak (**A varázsló halála** címmel jelentek meg 1964-ben Illés Endre gondozásában), 1971-ben a Zeneműkiadó megjelentette legfontosabb zenei írásait, közöttük a fiatal Bartókról szólókat (**Éjszakai esztétizálás**), majd 1974-ben **Hamvazószerda** címmel színművel is hozzáférhetővé váltak. De hogy életműve mily gazdag és hány új meglepetést tartogat még, azt az **Életjel-Könyvek** között megjelent újabb kötet is jelzi. Ezek a kisebb publicisztikai írások természetesen nem mind remekművek. De egy kor, egy alkotó, egy ízlésforma megismerésének nélkülözhetetlen forrásai, s csak remélhetjük, hogy a kötet szerkesztőjének sikerül még a többi lappangó Csáth-dokumentumokat is fellelnie és hozzáférhetővé tennie.